

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ

НИЖНИК ОЛЕГ ВІКТОРОВИЧ

УДК: 005.52:005.332.4:334.716(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
В СИСТЕМІ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.
Робота виконана у Хмельницькому національному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Войнаренко Михайло Петрович,
Хмельницький національний університет
Міністерства освіти і науки України,
перший проректор, проректор
з науково-педагогічної та наукової роботи.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Отенко Ірина Павлівна,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри міжнародного бізнесу
та економічного аналізу;

кандидат економічних наук, доцент
Зайцева Олена Іванівна,
Херсонський національний технічний університет
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу.

Захист відбудеться «15» листопада 2018 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.052.05 Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України за адресою: 46008, м. Тернопіль, вул. Білогірська, 50, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56.

Автореферат розісланий «12» жовтня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. М. Мельник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. За умов розвитку ринкових відносин проблеми ефективного функціонування промислових підприємств, досягнення конкурентних переваг в ризик-середовищі пов'язані з процесами формування і підвищення їх конкурентного потенціалу. Економічна ситуація, що склалася в країні і, зокрема посилення впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на виробничу діяльність промислових підприємств, вимагає пошуку нових управлінських підходів, здатних запобігати існуючим ризикам діяльності, або ж мінімізувати їх вплив. Одним із таких підходів є формування, реалізація та підвищення конкурентного потенціалу промислових підприємств, здатного усунути існуючі ризики у їх діяльності. А оскільки ефективна діяльність у вказаному напрямі неможлива без достовірного аналізу досягнутого рівня конкурентного потенціалу промислового підприємства, то саме розробка системи його формування і підвищення стає надзвичайно актуальною.

Вагомий внесок у розвиток теорії управління потенціалом промислових підприємств зробили відомі зарубіжні та вітчизняні вчені, серед яких Ф. Альберт, Б. Андрушків, І. Ансофф, М. Войнаренко, А. Воронкова, О. Гончар, І. Гуцал, А. Довгань, О. Зайцева, Н. Кирич, Н. Краснокутська, Н. Мариненко, Л. Мельник, Н. Міценко, І. Отенко, І. Репіна, Р. Рогатинський, М. Рудакевич, О. Олексюк, Дж. Стрікланд, В. Стадник, А. Томпсон, Р. Фатхутдінов, О. Федонін, Р. Шерстюк. Вирішенню проблем управління ризиками у формуванні потенціалу виробничих систем та їх конкурентоздатності присвячені наукові праці відомих вчених: В. Вітлінського, П. Варченка, Н. Внукової, В. Гранатурова, В. Лук'янович, Д. Штефаніча, А. Старостіної, А. Маршала, Ф. Найта, А. Сміта та інших.

Відаючи належне науковому доробку відомих вчених, водночас велика кількість питань, пов'язаних з формуванням та підвищенням конкурентного потенціалу в системі ризик-менеджменту промислових підприємств, недостатньою мірою відображена у науковій літературі.

Особливої уваги потребує розробка теоретичних, науково-методичних основ і практичних рекомендацій щодо управління конкурентним потенціалом промислових підприємств в умовах ризик-середовища їх функціонування, що й обумовило вибір теми даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відповідає науковому напрямку досліджень Хмельницького національного університету і виконувалась в межах наступних держбюджетних тем: «Підвищення конкурентного потенціалу в системі ефективного управління промисловими підприємствами» (номер держреєстрації 0112U002248), де автором запропоновано складові елементи конкурентного потенціалу промислових підприємств; «Процеси формування та моделювання стратегії і тактики управління фінансами суб'єктів господарювання» (номер держреєстрації 0114U000272), де автором розроблено заходи підвищення фінансової складової конкурентного потенціалу у промислових підприємств; «Механізми підвищення якості та конкурентоспроможності людського потенціалу в системі забезпечення соціально-економічних ефектів інтеграції України до ЄС» (номер держреєстрації 0115U000223),

де автором здійснено визначення і аналіз ризик-характеристик підвищення конкурентного потенціалу підприємств у розвитку інтеграційних процесів, досліджено проблеми забезпечення результативної діяльності суб'єктів ринку в механізмах підвищення конкурентоспроможності людського капіталу та визначено соціальні аспекти підвищення економічної безпеки та конкурентоспроможності систем; «Моделювання фінансово-економічної безпеки підприємницьких структур в стратегіях їх інноваційного розвитку» (номер держреєстрації 0117U001170), де автором запропоновано структуру системи підвищення конкурентного потенціалу підприємств та економічної безпеки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних, науково-методичних основ та практичних рекомендацій щодо формування та підвищення конкурентного потенціалу в системі ризик-менеджменту промислових підприємств.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

– здійснити аналіз наукових поглядів на формування та розвиток потенціалу підприємств за умов виникнення економічних ризиків;

– дослідити сутність і зміст конкурентного потенціалу підприємства з обґрунтуванням системоутворюючих елементів;

– здійснити аналіз ризиків діяльності промислових підприємств з побудовою дерев логічних можливостей настання економічних ризиків у конкурентному середовищі функціонування;

– розвинути науково-методичні підходи до структуризації конкурентного потенціалу та ризик-менеджменту підприємств;

– виявити взаємовплив інтеграційних процесів та ризиків у формуванні та підвищенні конкурентного потенціалу підприємств;

– розробити концепцію підвищення конкурентного потенціалу в системі регулювання економічних ризиків;

– здійснити інтегральну оцінку економічних результатів діяльності машинобудівних підприємств;

– ідентифікувати та систематизувати фактори впливу на формування конкурентного потенціалу підприємств;

– удосконалити систему оцінки показників та індикаторних характеристик конкурентного потенціалу підприємств;

– розробити структуру системи управління конкурентним потенціалом підприємств, її організаційну та функціональну складові;

– встановити взаємозв'язок елементів і підсистем ризик-менеджменту у підвищенні конкурентного потенціалу підприємств машинобудування;

– розробити систему моніторингу та контролю економічних ризиків зміни конкурентного потенціалу машинобудівних підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси формування, оцінки та підвищення конкурентного потенціалу машинобудівних підприємств в системі ризик-менеджменту.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та науково-практичні основи розробки структури системи управління конкурентним потенціалом підприємства.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених наукових завдань під час роботи над дисертацією використовувалися наступні методи: *діалектичного аналізу і синтезу, індукції та дедукції, семантичного та структурно-логічного аналізу* – для розкриття сутності конкурентного потенціалу підприємств та економічних ризиків їх функціонування в ринковому середовищі (підрозділи 1.1, 1.2); *методи теорії ймовірності та логічних можливостей* – для побудови дерев логічного настання ризиків діяльності підприємств в конкурентному середовищі їх функціонування (підрозділ 1.1); *методи експертного опитування* – для визначення складових елементів конкурентного потенціалу (підрозділ 1.3); *економіко-статистичного, системного і порівняльного аналізу* – для аналізу економічних результатів діяльності машинобудівних підприємств з метою підвищення їх конкурентного потенціалу та факторів впливу (підрозділи 2.1, 2.2); *графічний, вибіркового опитувань* – для візуалізації та обґрунтування сучасних тенденцій управління конкурентним потенціалом і ризик-менеджменту промислових підприємств (підрозділ 2.2); *економіко-математичного моделювання, логічного узагальнення результатів* – для формування організаційної та функціональної структури системи управління конкурентним потенціалом підприємства (підрозділи 3.2, 3.3).

Емпіричною та фактологічною базами дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства промислової політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, публікації вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій та розміщені у мережі Інтернет, первинна звітність підприємств машинобудування, матеріали особистих досліджень автора.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні і вирішенні наукового завдання розробки структури системи управління конкурентним потенціалом промислового підприємства в ризик-середовищі його функціонування.

До наукової новизни отриманих результатів дослідження слід віднести: *вперше:*

- розроблено структуру системи управління конкурентним потенціалом підприємства в ризик-середовищі його функціонування, яка ґрунтується на визначених принципах і методах, враховує вплив екзогенних і ендогенних чинників, включає взаємопов'язані підсистеми формування, оцінки рівня, підвищення конкурентного потенціалу та підсистему управління ризиками, що стримують його підвищення;

удосконалено:

- зміст категорії «конкурентний потенціал підприємства», який, на відміну від загальноприйнятих, відрізняється здатністю до зростання і нарощування за рахунок формування і розвитку системоутворюючих його складових елементів виробничого, фінансового, трудового, товарно-комерційного та соціального потенціалів;

- науково-методичний підхід щодо оцінки конкурентних ризиків, що включають виробничі, трудові, фінансові, соціальні та товарно-комерційні ризики, ймовірність настання яких можна спрогнозувати за допомогою побудови дерев логічних можливостей, що, на відміну від існуючих підходів,

дозволяє не тільки виявляти ризикові ситуації, але й здійснювати комплексну оцінку ймовірності їх настання та знаходити рівень впливу конкурентних ризиків на функціонування підприємства в конкурентному середовищі;

- науково-методичний підхід до процесу оцінювання рівня конкурентного потенціалу, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на встановленні п'яти етапів його проведення: формування складових елементів (виробничого, фінансового, товарно-комерційного, трудового і соціального); встановлення набору показників конкурентного потенціалу; вибір рівнів їх характеристик; визначення рівня конкурентного потенціалу; ризик-менеджмент конкурентного потенціалу;

- систему індивідуальних показників оцінки рівня виробничої, фінансової, трудової, соціальної та товарно-комерційної складових конкурентного потенціалу, яка, на відміну від існуючих, включає індикаторні ризик-характеристики, дотримання меж яких дозволяє підприємству постійно динамічно розвиватися у напрямі підвищення конкурентного потенціалу і активізувати свої конкурентні переваги;

- систему моніторингу ризик-характеристик зміни конкурентного потенціалу підприємств, яка включає моніторинг його складових та, на відміну від існуючих підходів, ґрунтується на відслідковуванні очікуваної ефективності та результативності запропонованого набору напрямів та заходів при зміні характеристик індивідуальних складових конкурентного потенціалу, що дозволяє керівництву підприємств миттєво приймати управлінські рішення при відхиленні фактичних характеристик складових конкурентного потенціалу від нормативних;

набули подальшого розвитку:

- система категорій і понять в управлінні підвищенням потенціалу промислових підприємств, яка, на відміну від існуючих, включає конкурентні: позиції, соти, поля, середовище, стратегії, інструменти і доповнена конкурентними процесами, механізмами, структурою управління ризиками та потенціалом, що дозволило сформувати конкурентний набір підприємства;

- науково-методичний підхід до визначення впливу інтеграційних процесів на формування конкурентної політики підприємства за умов євроінтеграції, яка має формуватися, виходячи з рівня конкурентного потенціалу, і, на відміну від існуючих підходів, включати п'ять етапів її реалізації та п'ять блоків системи його підвищення, що дозволить дотримуватись сучасної концепції розвитку підприємств, спрямованої не на збільшення їх прибутковості, а на підвищення конкурентного потенціалу та розширення конкурентних переваг;

- сутність, перелік та характеристики факторів впливу на формування і підвищення конкурентного потенціалу підприємства та, на відміну від існуючих підходів, здійснено їх систематизацію з урахуванням його структуризації, що дозволяє здійснювати співставлення зовнішніх та внутрішніх ризиків за складовими потенціалу і визначати шляхи врахування стимуляторів, ризик-факторів та усунення дестимуляторів підвищення його рівня.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наукові положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних методик і практичних рекомендацій, спрямованих на формування та підвищення конкурентного потенціалу підприємств машинобудування.

Результати дослідження пройшли апробацію та використовуються у практичній діяльності машинобудівних підприємств, зокрема ПАТ «Завод «Темп» (довідка від 24 травня 2018 р. № 81), ДП «Новатор» (довідка від 7 травня 2018 р. № 65), ПАТ «Красилівський машинобудівний завод» (довідка від 20 квітня 2018 р. № 39), ПАТ «Красилівський агрегатний завод» (довідка від 25 квітня 2018 р. № 46). Науково-теоретичні положення та практичні результати дослідження впроваджено у навчальний процес Хмельницького національного університету для підготовки фахівців економічних та управлінських спеціальностей при викладанні навчальних дисциплін «Управління потенціалом підприємства», «Потенціал і розвиток підприємства», «Економіка і управління підприємствами» (довідка від 16 травня 2018 р. № 54).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення наукового завдання – формування теоретико-методичних основ управління конкурентним потенціалом підприємства та обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо розробки системи управління його конкурентним потенціалом. Всі наукові результати, що виносяться на захист, отримані особисто здобувачем. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використані лише ті ідеї та положення, що були одержані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові результати та положення дисертаційної роботи доповідалися і отримали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: «Економічний і соціальний розвиток України ХХІ ст.: національна візія і виклики глобалізації» (м. Тернопіль, 27 березня 2015 р.); «Сучасні аспекти розвитку світової економіки під впливом глобалізації» (м. Одеса, 22–23 травня 2015 р.); «Економіка в сучасних умовах: стан, проблеми та пошук шляхів їх подолання» (м. Львів, 26–27 червня 2015 р.); «Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації» (м. Одеса, 26–27 лютого, 2016 р.); «Наукові економічні дослідження: теорії та пропозиції» (м. Запоріжжя, 11–12 березня 2016 р.); «Модернізація економіки та фінансової системи країни: актуальні проблеми та перспективи» (м. Дніпро, 29–30 березня 2016 р.); «Перспективи інноваційного розвитку економіки: сучасні підходи та напрями» (м. Ужгород, 17–18 листопада 2017 р.).

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 28 наукових праць загальним обсягом 9,3 друк. арк., у тому числі: розділи та підрозділи у трьох колективних монографіях, в яких особисто автору належить 2,3 друк. арк., 17 статей у фахових наукових виданнях обсягом 5,4 друк. арк., 1 стаття у зарубіжному науковому виданні обсягом 0,4 друк. арк. та 7 статей у збірниках тез і матеріалів конференцій обсягом 1,2 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації складає 274 сторінки, із них 181 сторінку займає основний текст. Робота містить: 15 таблиць, з яких 3 займають 7 повних сторінок; 61 рисунок, 26 з яких займають 20 повних сторінок; 7 додатків на 32 сторінках; список використаних джерел, який нараховує 181 найменування та розміщений на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету та завдання, визначено предмет, об'єкт і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації та обсяг публікацій за темою дослідження.

У **першому розділі «Теоретико-методичні основи формування конкурентного потенціалу підприємства в умовах поглиблення економічних ризиків»** досліджено та систематизовано сучасні наукові погляди на формування та розвиток конкурентного потенціалу промислових підприємств і виділено ресурсний, функціональний, результативний та резервний підходи у його формуванні.

На основі експертного дослідження доведена необхідність включення до складу конкурентного потенціалу виробничої, фінансової, трудової, товарно-комерційної та соціальної складової як найбільш важливих і узагальнених характеристик, які всебічно розкривають сутність конкурентоспроможності.

Побудована структура конкурентного потенціалу дозволила вийти на його складові елементи, характеристики їх рівнів та сформулювати авторське визначення поняття «конкурентного потенціалу» як спроможності підприємства використовувати потенційні конкурентні особливості ринків збуту продукції на основі максимальної реалізації виробничих, фінансових, трудових, соціальних та товарно-комерційних можливостей для забезпечення своїх конкурентних переваг в досягненні стратегічних цілей.

Доведено, що з розвитком ринку, з поглибленням інтеграційних процесів збільшується ймовірність настання різного роду ризиків, які в роботі систематизовані за певними ознаками; описані і побудовані дерева логічних можливостей настання виробничого, фінансового, соціального, трудового, товарно-комерційного ризиків. За допомогою останніх прогнозується ризик-середовище і шляхи їх локалізації.

Запропоновано етапи управління конкурентним потенціалом в системі ризик-менеджменту, здійснено аналіз методів та етапів оцінки рівня конкурентного потенціалу та визначено перелік складових конкурентного потенціалу, який включає виробничу, фінансову, трудову, соціальну і товарно-комерційну складові.

На основі наукових поглядів систематизовано принципи побудови будь-яких систем управління і розширено їх перелік для побудови ефективної системи управління конкурентним потенціалом, яка включає принципи прозорості, погодженості, відкритості, цілісності, ефективності, пріоритетності, безперервності і циклічності, інформативності, плановості, інноваційності, комплексності, системності, повноти, об'єктивності та порівнянності. Саме поєднання визначених принципів дозволить побудувати дієву систему управління конкурентним потенціалом підприємства.

Розширено понятійний апарат в управлінні підвищенням конкурентного потенціалу підприємства, який доповнено поняттями «конкурентна сота», «конкурентне поле», «конкурентна позиція», «конкурентна зона ризику», «конкурентна стратегія» підприємства, що дозволило удосконалити визначення конкурентної стратегії, процесів підвищення конкурентного потенціалу,

організаційно-економічного механізму ризик-менеджменту конкурентного потенціалу, системи управління ризиками в конкурентному середовищі. Запропоновано конкурентний набір промислового підприємства за сучасних ринкових умов ризик-менеджменту (рис. 1).

Рис. 1. Конкурентний набір промислового підприємства за сучасних ринкових умов ризик-менеджменту

Визначено, що складовими потенційної спроможності підприємства за сучасних конкурентних умов є: своєчасність виявлення потреб і запитів потенційних споживачів, аналіз економічної кон'юнктури ринків товарів, незалежності від зміни ринкових факторів, конкурентний статус підприємства, гнучкість в оснащенні виробництва, конкурентоспроможність та якість продукції, випуск товарів відповідно до частки конкурентного поля, використання інвестиційних можливостей, контроль виконання конкурентних стратегій розвитку підприємства, управління ризиками, які можуть виникнути внаслідок змін конкурентного середовища.

Розроблено систему взаємозв'язку в управлінні підвищенням конкурентного потенціалу та доведено, що за нинішніх умов інтеграційності процесів функціонування підприємств головна мета – максимізація їх прибутків – має бути замінена на максимізацію конкурентного потенціалу. Через те, у роботі запропонована послідовність оцінки конкурентного середовища, конкурентного поля, конкурентної соти, конкурентних ризиків.

Доведено, що концепція підвищення конкурентного потенціалу підприємства в системі регулювання економічних ризиків має бути спрямована на підвищення конкурентної позиції підприємств в конкурентній соті та збільшення коефіцієнта

конкурентної переваги. Підприємство має утримувати відповідні конкурентні позиції, усувати конкурентні ризики шляхом підвищення конкурентного потенціалу.

У другому розділі «Аналіз стану та факторів підвищення конкурентного потенціалу в умовах ризику діяльності підприємств» проведено аналіз показників діяльності машинобудівної галузі, що в результаті вказує на позитивну динаміку та зменшення кількості збиткових підприємств. Поряд з цим, зменшуються показники експортно-імпоротної діяльності загалом по галузі. Індекс промислової продукції підприємств Хмельницької області за останні роки зменшувався, що вказує на існуючі проблеми.

Інтегральна оцінка показників використання виробничої, фінансової, трудової, товарно-комерційної та соціальної складової, відібраних для аналізу п'яти машинобудівних підприємств Хмельниччини підтвердила загальні тенденції існуючих проблем і необхідність розробки та запровадження системи формування та підвищення їх конкурентного потенціалу (рис. 2).

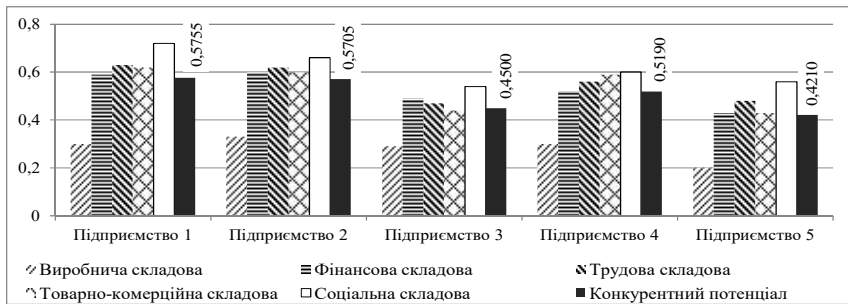

Рис. 2. Показники складових конкурентного потенціалу підприємств машинобудування Хмельниччини

У роботі наведені розрахункові таблиці показників використання складових та інтегрального показника рівня конкурентного потенціалу досліджуваних п'яти машинобудівних підприємств в динаміці та запропоновані шляхи його підвищення.

В результаті аналізу впливу ендогенних та екзогенних ризик-факторів на формування конкурентного потенціалу підприємств машинобудування визначено основні проблеми зниження рівня конкурентного потенціалу та сформовано заходи, спрямовані на його підвищення. Поряд з аналізом впливу факторів здійснено співвіднесення зовнішніх та внутрішніх ризиків за виробничою, фінансовою, трудовою, соціальною і товарно-комерційною складовими конкурентного потенціалу. Здійснена систематизація ризик-факторів за позитивною та негативною дією на процеси підвищення конкурентного потенціалу, показала і визначила шляхи врахування різного роду ризик-факторів як стимуляторів, так і усунення дестимуляторів.

За допомогою експертного опитування визначено індивідуальні показники виробничої, фінансової, трудової, соціальної та товарно-комерційної складової

конкурентного потенціалу та встановлено їх індикаторні ризик-характеристики. Доведено, що для підприємств машинобудівної галузі важливим є дотримання меж визначених індекс-характеристик з метою постійного динамічного зростання інтегрального рівня їх конкурентного потенціалу.

Встановлено складові потенційної спроможності підприємства, як здатності забезпечити його конкурентний статус, внутрішню гнучкість підприємства, рівень конкурентоспроможності продукції, високу ефективність функціонування підприємства, розробку програми підвищення рівня конкурентного потенціалу.

Розроблено алгоритм оцінки рівня конкурентного потенціалу підприємств в системі його стратегічного розвитку та описано основні стадії даної оцінки. Запропоновано методичні підходи до обчислення коефіцієнтів вагомості груп показників з метою визначення об'єктивного інтегрального показника конкурентного потенціалу машинобудівного підприємства.

У **третьому розділі «Структура системи ризик-менеджменту підвищення конкурентного потенціалу підприємства»** доведено, що в ризик-менеджменті машинобудівних підприємств за умов сучасної інтегративності процесів функціонування та конкуренції мають бути задіяні такі підсистеми: формування, оцінки рівня, підвищення конкурентного потенціалу та підсистема управління зовнішніми та внутрішніми ризиками з локалізацією стримуючих підвищення потенціалу ризиків. Через те, у роботі встановлений взаємозв'язок даних підсистем в управлінні конкурентним потенціалом з визначенням основних етапів формування, оцінки рівня та підвищення конкурентного потенціалу з їх змістовним наповненням, а також послідовність локалізації та усунення ризиків, що стримують його підвищення.

На основі експертного методу встановлено, які складові показників виробничого, фінансового, трудового, соціального та товарно-комерційного потенціалу входять до інтегрального показника рівня конкурентного потенціалу. Визначено вплив самих складових та одиничних показників, що до них входять. Виведено формульну залежність інтегрального показника конкурентного потенціалу підприємства від складових показників. Доведено, що підвищення конкурентного потенціалу підприємства відбуватиметься завдяки будь-якому підвищенню окремих складових конкурентного потенціалу.

Запропонована схема послідовності формування, оцінки і підвищення конкурентного потенціалу машинобудівного підприємства, в якій управлінські рішення мають прийматися, виходячи із: визначення переліку конкурентів, конкурентної групи, конкурентного поля та конкурентного статусу підприємства; оцінки складових, методів, інструментів та важелів впливу на конкурентний потенціал, а також оцінки існуючих та прогностичних рішень; розробки заходів, спрямованих на підвищення конкурентного потенціалу з техніко-економічним обґрунтуванням їх ефективності.

Встановлено взаємозв'язок структурних елементів і підсистем ризик-менеджменту у підвищенні конкурентного потенціалу підприємства, до яких віднесено функції системи управління, принципи, форми, методи, інструменти та важелі впливу на підвищення конкурентного потенціалу. Описані методи

управління ризиками різного роду, які пов'язані з конкурентним потенціалом. Доведено, що найбільш тісний взаємозв'язок існує між підсистемою оцінки та підсистемою підвищення конкурентного потенціалу, починаючи з визначення мети, об'єкта, предмета дослідження, завдань, ґрутуючись на використанні встановлених принципів оцінки та підвищення потенціалу, і завершуючи конкретними кроками проведення власне оцінки конкурентного потенціалу та визначення напрямів і заходів, спрямованих на підвищення конкурентного потенціалу.

Визначена взаємообумовленість виникнення і переходу однієї підсистеми в іншу, завершуючи підсистемою управління ризиками, що стримують формування конкурентного потенціалу. Окреслено п'ять етапів здійснення оцінки конкурентного потенціалу з виходом на його підвищення на основі інтегральності показників складових конкурентного потенціалу. Побудована схема процесів ризик-менеджменту підвищення конкурентного потенціалу машинобудівних підприємств на основі застосування запропонованих методів нейтралізації ризиків.

Детально описана і поетапно сформована послідовність виконання дій підсистеми управління ризиками у підвищенні конкурентного потенціалу, в якій, починаючи від планування методів нейтралізації ризиків, до їх оцінки і формування заходів по усуненню чи локалізації ризиків, що стримують підвищення конкурентного потенціалу, пропонується програма з управління ризиками та оцінка ефективності прийнятих управлінських рішень.

Побудована структура системи управління конкурентним потенціалом підприємства, яка включає чотири підсистеми: формування, оцінку рівня, підвищення конкурентного потенціалу та підсистему управління ризиками, що стримують підвищення конкурентного потенціалу. В кожній із підсистем визначено: завдання, суб'єкти, об'єкти, складові, принципи, інструменти, методи, функції, важелі та форми забезпечення (рис. 3).

Розроблена функціональна структура системи управління конкурентним потенціалом підприємства, яка також включає чотири підсистеми, кожна з яких завершується переходом в наступну підсистему. Функціональність структури системи управління конкурентним потенціалом підприємства підтверджена переліком операцій та функцій, які має здійснювати керівництво підприємства з метою формування, оцінки та підвищення конкурентного потенціалу, а також з метою управління ризиками, які стримують підвищення конкурентного потенціалу підприємства.

Для постійного спостереження за ризик-характеристиками зміни конкурентного потенціалу на підприємстві у роботі розроблено систему моніторингу з метою проведення масштабних досліджень за об'єктом (конкурентним потенціалом) та накопичення об'ємної інформаційної бази про ризик-середовище, зміну складових характеристик конкурентного потенціалу і прийняття виважених управлінських рішень щодо його підвищення. Побудовано схему моніторингу ризик-характеристик зміни конкурентного потенціалу з контролем за ефективністю його проведення.

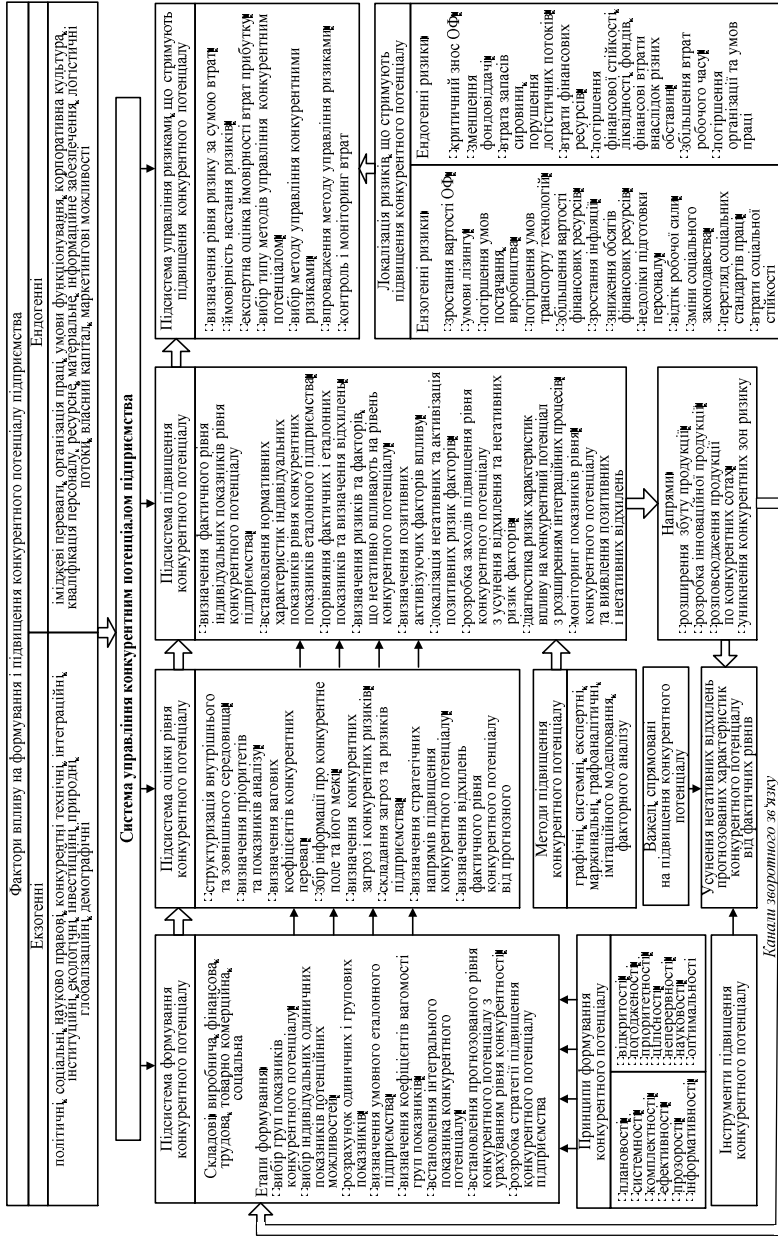

Рис. 3. Структура системи управління конкурентним потенціалом підприємства
у ризик-середовищі функціонування

Сформовано механізм запровадження системи управління конкурентним потенціалом, який відображає послідовне виконання трьох етапів: оцінку конкурентного середовища та здатність підприємства конкурувати на ринку товарів, оцінку конкурентного потенціалу до запровадження системи управління та оцінку конкурентного потенціалу після запровадження системи управління (рис. 4).

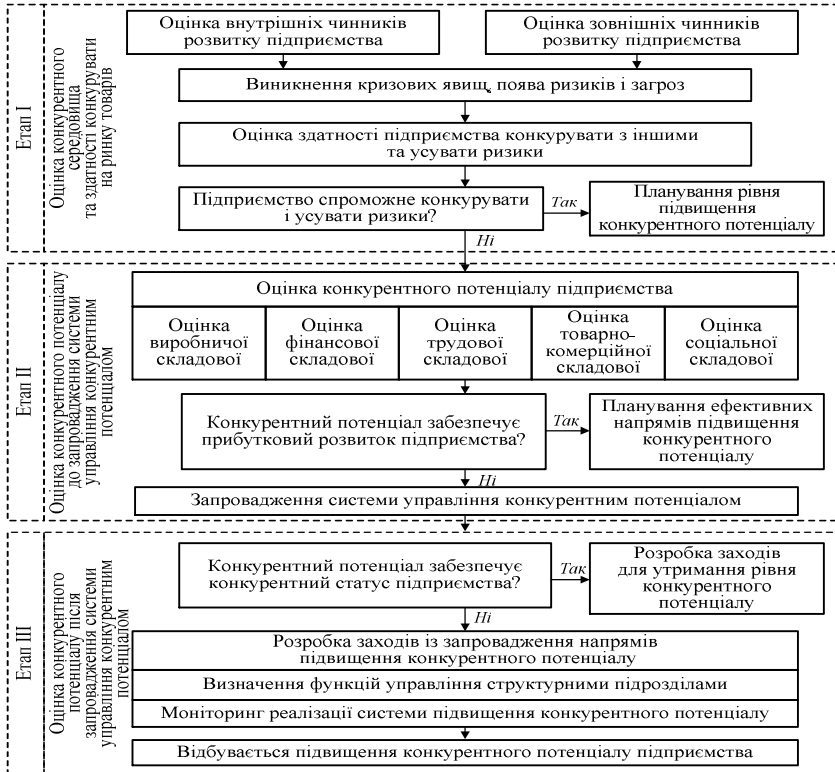

Рис. 4. Механізм запровадження системи управління конкурентним потенціалом підприємства

Розроблено порядок оцінки та моніторингу підвищення конкурентного потенціалу з дослідженням внутрішнього та зовнішнього середовища, схему моніторингу складових конкурентного потенціалу, а також порядок контролю ризиків зміни конкурентного потенціалу підприємства. Запропоновано перелік напрямів та заходів з підвищення конкурентного потенціалу за виробничою, фінансовою, трудовою, товарно-комерційною та соціальною складовими з характеристикою їх очікуваної результативності (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями підвищення конкурентного потенціалу та їх очікувана результативність

Складова	Напрямы	Очікувана результативність
Виробнича	1. Заміна устаткування на більш продуктивне	Збільшення обсягів виробничої потужності
	2. Заміна технології виробництва	Зменшення трудомісткості продукції
	3. Заміна матеріалів та покупних виробів	Зменшення витратомісткості продукції
	4. Зміни виробничих процесів	Зменшення графіків випуску продукції
	5. IT-оновлення обладнання	Зменшення витрат часу
	6. Зміна потужності обладнання	Збільшення продуктивності, обсягів продукції
	7. Автоматизація виробничих процесів	Зменшення тривалості трудових процесів
	8. Заміна оснащення та інструментів	Зменшення витрат на оснащення
	9. Заміна енергозатратного обладнання	Зменшення енерговитрат, собівартості
Фінансова	1. Збільшення фінансових інвестицій	Розширення виробництва продукту
	2. Збільшення власного капіталу	Погашення кредиторської заборгованості
	3. Збільшення оборотних коштів	Збільшення обсягів виробництва, прибутковості
	4. Ліквідація довгострокових зобов'язань	Зменшення термінів заборгованості
	5. Зменшення поточних зобов'язань	Виплата кредитних зобов'язань
	6. Реструктуризація зобов'язань	Збільшення додаткових коштів
Трудова	1. Децентралізація функцій управління	Зменшення чисельності управлінського персоналу
	2. Зміни в організаційній структурі	Економія позавиробничих витрат
	3. Зміна трудових процесів	Економія часу виконання трудових процесів
	4. Зміна графіків трудових процесів	Зменшення трудомісткості, собівартості
	5. Зміна структури персоналу	Зменшення позавиробничих витрат
	6. Зміни в організації та нормуванні праці	Економія витрат часу
	7. Зміни у матеріальному стимулюванні	Підвищення продуктивності праці
	8. Заміна на прогресивні норми і нормативи	Зменшення чисельності персоналу
Товарно-комерційна	1. Зміни у матеріальному забезпеченні	Підвищення якості, зменшення матеріаловитрат
	2. Зміни в інноваційній продукції	Збільшення продажу витривалої продукції
	3. Зміни у точності та складності продукції	Підвищення якості та ремонтоздатності продукції
	4. Зміни у якості продукції	Підвищення конкурентоздатності продукції
	5. Зміни в енергомісткості продукції	Збільшення обсягів реалізації продукції
	6. Зміни у зменшенні браку (рекламацій)	Збільшення обсягів реалізації продукції
	7. Зміни маркетингової стратегії	Зменшення матеріаловитрат, собівартості
Соціальна	1. Зміни житлово-комунальних умов	Підвищення продуктивності праці
	2. Зміни у розподілі дивідендів	Збільшення результативності виробництва
	3. Зміни у виплаті надбавок та доплат	Збільшення обсягів реалізації продукції
	4. Зміни у порядку надання житла	Підвищення рівня мотивації персоналу
	5. Зміни умов праці і відпочинку	Збільшення продуктивності праці
	6. Зміни у наданні оздоровчих послуг	Покращання стану здоров'я, результативності
	7. Зміни у наданні медичних послуг	Зменшення часу перебування на лікарняних
	8. Зміни у наданні соціальних пільг	Підвищення рівня мотивації персоналу

Запровадження будь-якого із перелічених напрямів забезпечує підвищення складових і загалом конкурентного потенціалу підприємства в умовах ризик-середовища його функціонування.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі представлено нове вирішення актуального наукового завдання – обґрунтування теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій щодо побудови структурної моделі формування, оцінки та підвищення конкурентного потенціалу в системі ризик-менеджменту підприємства. Проведені дослідження дозволили зробити такі висновки:

1. На основі аналізу фахової економічної літератури визначено, що термінологічна неузгодженість та неоднозначність трактування основних категорій, які використовуються під час вивчення процесів формування та підвищення конкурентного потенціалу в системі ризик-менеджменту промислових підприємств, негативно позначається на системності дослідження та об'єктивності одержаних висновків. Результатом розгляду теоретико-методичних аспектів управління конкурентним потенціалом стало уточнення понять «конкурентний потенціал», «структура системи управління конкурентним потенціалом», «моніторинг конкурентного потенціалу».

2. З метою здійснення ґрунтовного аналізу в роботі систематизовано за певними ознаками ризику у діяльності промислових підприємств за умов поглиблення конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринку, побудовано дерева логічних можливостей настання різного роду ризиків з урахуванням складових елементів конкурентного потенціалу підприємства та запропоновано шляхи локалізації чи нейтралізації ризиків у формуванні та реалізації конкурентного потенціалу підприємств.

3. Доведена п'ятикомпонентність формування конкурентного потенціалу за виробничою, трудовою, фінансовою, товарно-комерційною та соціальною складовими. Запропонована концепція побудови структури системи управління конкурентним потенціалом в ризик-середовищі його функціонування за умов поглиблення ринкових відносин.

4. Встановлено взаємовплив інтеграційних процесів на формування, оцінку та підвищення конкурентного потенціалу підприємства, визначено напрями та послідовність оцінки конкурентного середовища, виходячи зі складових конкурентного потенціалу, розглядаючи конкурентні позиції підприємства в конкурентній соті, конкурентному полі та конкурентному ризик-середовищі функціонування.

5. Здійснено інтегральну оцінку економічних результатів діяльності та проблем окремих машинобудівних підприємств за складовими конкурентного потенціалу: виробничою (знос, оновлення, придатність, вибуття, ефективність використання основних фондів), фінансовою (рівень автономії, фінансування, маневреності, ліквідності, рентабельності активів, власного капіталу), трудовою (рівень прийому, чисельності, обороту, плинності кадрів, продуктивності праці, зарплатомісткості, умов праці), товарно-комерційною (матеріаломісткості, матеріаловіддачі, рентабельності продукції, оборотності матеріальних активів), соціальною (рівень витрат на соціальні заходи, забезпеченості житлом, рівень відрахувань на соціальне страхування).

6. Ідентифіковано та систематизовано чинники впливу на формування конкурентного потенціалу підприємства з урахуванням структуризації складових потенціалу. Чинники забезпечення конкурентоспроможності підприємства поділено на чинники: появи конкурентоспроможності, збереження її набутого рівня та впливу на якісні характеристики продукції.

7. Для оцінки рівня конкурентного потенціалу підприємств експертним методом встановлено групи показників, що визначають рівень складових конкурентного потенціалу машинобудівних підприємств. Доведено, що підвищення конкурентного потенціалу може бути здійсненим завдяки підвищенню рівня

будь-якого індивідуального показника, який входить до основних складових конкурентного потенціалу. Встановлено індикаторні ризик-характеристики показників оцінки і підвищення конкурентного потенціалу підприємств машинобудування.

8. Побудовано структуру системи управління конкурентним потенціалом підприємства у ризик-середовищі його функціонування, яка ґрунтується на ряді принципів і враховує вплив екзогенних та ендегенних чинників, а також включає чотири підсистеми: формування, оцінки рівня, підвищення конкурентного потенціалу та управління ризиками, стримуючими підвищення конкурентного потенціалу. Система управління підвищенням конкурентного потенціалу включає методи підвищення, інструменти та спрямовані важелі.

9. Визначено порядок розрахунку показників виробничого, фінансового, соціального, товарно-комерційного та трудового потенціалу, а також інтегрального показника конкурентного потенціалу. Сформована послідовність всіх етапів, спрямованих на його формування, оцінку і підвищення.

10. Систематизовано за певними ознаками перелік структурних елементів управління конкурентним потенціалом підприємств, до яких віднесено: функції, принципи, форми, методи, інструменти, важелі та ризики підвищення конкурентного потенціалу і встановлено взаємозв'язок між ними та підсистемами у структурнологічній моделі системи управління конкурентним потенціалом.

11. Детально описана підсистема управління ризиками у підвищенні конкурентного потенціалу на підприємстві, яка дозволяє встановити характер і оцінити ризики, систематизувати існуючі ризики, сформувати заходи та вибрати методи нейтралізації ризиків, а також оцінити ефективність прийнятих управлінських рішень.

12. Побудовані організаційна та функціональна структури системи управління конкурентним потенціалом підприємств, які включають підсистеми формування, оцінки рівня та підвищення конкурентного потенціалу, а також підсистему управління ризиками, які стримують процеси підвищення конкурентного потенціалу. Організаційна структура побудована на принципах, складових, методах, інструментах, функціях, важелях. Функціональна структура включає послідовність переходу однієї підсистеми в інші.

13. Запропоновано систему контролю та моніторингу ризик-характеристик зміни конкурентного потенціалу підприємства за виробничою, фінансовою, трудовою, товарно-комерційною та соціальною складовими. Виявлені відхилення фактичного від нормативного рівня конкурентного потенціалу за каналами зворотного зв'язку попадають на вхід системи для вибору заходів по нейтралізації ризиків та розробці конкретних напрямів підвищення конкурентного потенціалу підприємства.

14. Визначено перелік напрямів і заходів з підвищення рівня конкурентного потенціалу за виробничою, фінансовою, трудовою, товарно-комерційною та соціальною складовими з очікуваною ефективністю (результативністю) їх запровадження на машинобудівних підприємствах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1.1. Монографії:

1. Нижник О. В. Визначення ризик-характеристик підвищення конкурентного потенціалу підприємств у розвитку інтеграційних процесів / О. В. Нижник //

Управління конкурентоспроможністю людського потенціалу в перспективному входженні України до ЄС : колективна монографія. – Хмельницький : ХНУ, 2017. – 502 с. – С. 413–428 (0,8 друк. арк.).

2. Нижник О. В. Соціальні аспекти підвищення економічної безпеки та конкурентоспроможності виробничих систем / О. В. Нижник // Забезпечення соціального захисту населення в активізації євроінтеграційних процесів : колективна монографія. – Хмельницький : ХНУ, 2017. – 578 с. – С. 400–412 (0,9 друк. арк.).

3. Нижник О. В. Формування механізму маркетингового забезпечення суб'єктів ринку у підвищенні конкурентоспроможності / О. В. Нижник // Проблеми та механізми забезпечення ефективного функціонування суб'єктів ринку праці за умов інтеграції України до ЄС : колективна монографія. – Хмельницький : ХНУ, 2016. – 494 с. – С. 267–277 (0,6 друк. арк.).

1.2. Статті у наукових фахових виданнях України, у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз, та в наукових періодичних іноземних виданнях:

4. *Нижник О. В. Формування конкурентоспроможності машинобудівних підприємств: чинники та основні проблеми забезпечення / О. В. Нижник // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2017. – № 3 (11). – С. 79–85 (0,4 друк. арк.). (*Міжнародна представленість та індексація журналу: НБУ ім. Вернадського, USJ (Ukrainian scientific journals), Google Scholar, Index Copernicus; BASE (Bielefeld Academic Search Engine)*).

5. *Нижник О. В. Особливості формування та підвищення конкурентного потенціалу промислових підприємств в контексті інтеграційних процесів функціонування / О. В. Нижник // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2017. – № 5 (115). – С. 56–63 (0,4 друк. арк.). (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Uilrich's Periodical Directory, РИНЦ, Index Copernicus, Research Bible, PBN, JIF, ISI, CiteFactor, Google Scholar*).

6. *Нижник О. В. Структурні елементи системи управління конкурентним потенціалом підприємства в ризик-середовищі функціонування / О. В. Нижник // Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». – 2017. – Вип. 3 (42). – С. 80–84 (0,3 друк. арк.). (*Міжнародна представленість та індексація журналу: НБУ ім. Вернадського, Index Copernicus*).

7. *Нижник О. В. Формування конкурентоспроможності машинобудівних підприємств: чинники та механізми їх забезпечення / О. В. Нижник // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2017. – № 3 (11). – С. 79–85 (0,3 друк. арк.). (*Міжнародна представленість та індексація журналу: НБУ ім. Вернадського, eLIBRARY.RU, українська науково-освітня мережа «УРАН», реферативна база даних «Україніка наукова», USJ (Ukrainian scientific journals), Google Scholar, Index Copernicus; BASE (Bielefeld Academic Search Engine)*).

8. *Нижник О. В. Напрями зменшення економічних ризиків у формуванні конкурентного потенціалу підприємства / О. В. Нижник // Економічний дискурс. – 2017. – Вип. 3. – С. 66–72 (0,4 друк. арк.). (*Міжнародна представленість та індексація журналу: The Cite Factor, TJIF, DRJI, ResearchBib, Academia.edu, The Electronic Journals Library, UIF*).

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України

9. *Нижник О. В. Система моніторингу ризик-характеристик зміни конкурентного потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Нижник // Інфраструктура ринку. Електронний науково-практичний журнал. – Одеса, 2017. – Вип. 12. – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/12_2017_ukr/12_2017.pdf (0,2 друк. арк.).

10. Нижник О. В. Вплив факторів на процеси формування конкурентного потенціалу машинобудівних підприємств / О. В. Нижник // Eurasian Academic Research Journal. – 2017. – № 10. – С. 70–76 (0,4 друк. арк.).

11. *Нижник О. В. Оцінка конкурентного потенціалу у формуванні стратегії промислового підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Нижник // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне фахове видання. – Миколаїв, 2016. – Вип. 9. – С. 357–360. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016> (0,2 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus**).

12. *Нижник О. В. Визначення конкурентного потенціалу підприємства на основі інтегральних показників / О. В. Нижник // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2016. – Вип. 16. – Ч. 2. – С. 71–74 (0,3 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: HBU ім. Вернадського, Google Scholar, Index Copernicus**).

13. Нижник О. В. Прогнозування ризиків у формуванні конкурентного потенціалу підприємств з використанням логіки розвитку подій / О. В. Нижник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2016. – № 1. – С. 29–34 (0,4 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: HBU ім. Вернадського, Google Scholar, Index Copernicus; РИНЦ**).

14. Нижник О. В. Оцінка фінансово-господарських результатів діяльності машинобудівних підприємств Хмельницької області та їх конкурентних позицій / О. В. Нижник // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2016. – № 16. – С. 221–228 (0,4 друк. арк.).

15. *Нижник О. В. Вибір показників та індикаторних ризик-характеристик підвищення рівня конкурентного потенціалу підприємства в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів / О. В. Нижник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2016. – № 5. – Т. 2. – С. 54–57 (0,3 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: HBU ім. Вернадського, Google Scholar, Index Copernicus; РИНЦ**).

16. *Нижник О. В. Вплив інтеграційних процесів на проблеми формування конкурентного потенціалу підприємства / О. В. Нижник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 2. – Т. 1. – С. 35–37 (0,2 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: HBU ім. Вернадського, Google Scholar, Index Copernicus; РИНЦ**).

17. Нижник О. В. Аналіз механізмів та принципів підвищення рівня конкурентного потенціалу промислових підприємств / О. В. Нижник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 4. – Т. 2. – С. 70–73 (0,3 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: HBU ім. Вернадського, Google Scholar, Index Copernicus; РИНЦ**).

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України

18. *Нижник О. В. Економічні ризики функціонування промислових підприємств: оцінка, причини існування, проблеми управління / О. В. Нижник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 3. – Т. 1. – С. 50–53 (0,3 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: НБУ ім. Вернадського, Google Scholar, Index Copernicus; РИНЦ*).

19. *Нижник О. В. Страхування, як інструмент зниження фінансових ризиків промислового підприємства / О. В. Нижник // Моделювання регіональної економіки. – 2014. – № 1 (23). – С. 16–22 (0,3 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: НБУ ім. Вернадського*).

20. *Нижник О. В. Аналіз фінансових ризиків підприємства та напрями їх нейтралізації / О. В. Нижник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 4. – Т. 2. – С. 151–154 (0,3 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: НБУ ім. Вернадського, Google Scholar, Index Copernicus; РИНЦ*).

21. *Нижник О. В. Методологічні підходи оцінки економічних ризиків промислових підприємств / О. В. Нижник // Моделювання регіональної економіки. – 2013. – № 2 (22). – С. 75–84 (0,4 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: НБУ ім. Вернадського*).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру:

22. Нижник О. В. Структура системи управління конкурентним потенціалом підприємства в умовах інтеграційності взаємовідносин / О. В. Нижник // Перспективи інноваційного розвитку економіки: сучасні підходи та напрями : матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 17–18 листопада 2017 р.). – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – Ч. 1. – С. 112–115 (0,1 друк. арк.).

23. Нижник О. В. Підвищення конкурентного потенціалу промислових підприємств в інтеграційному ризик-середовищі / О. В. Нижник // Модернізація економіки та фінансової системи країни: актуальні проблеми та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 29–30 вересня 2017 р.). – Дніпро : ПДАБА, 2017. – Ч. 1. – С. 99–101 (0,2 друк. арк.).

24. Нижник О. В. Структурні елементи конкурентного потенціалу промислових підприємств / О. В. Нижник // Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 26–27 лютого 2016 р.). – Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2016. – С. 110–113 (0,2 друк. арк.).

25. Нижник О. В. Сучасні методи та моделі оцінки конкурентних переваг підприємств / О. В. Нижник // Наукові економічні дослідження : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 11–12 березня 2016 р.). – Запоріжжя : ГО «СПЕУ», 2016. – С. 111–114 (0,2 друк. арк.).

26. Нижник О. В. Економічні ризики в управлінні підприємством: теорія і методи оцінки / О. В. Нижник // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації : матеріали XX Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 27 березня 2015 р.). – Тернопіль : Астон, 2015. – С. 102–104 (0,2 друк. арк.).

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України

27. Нижник О. В. Оцінка рівня конкурентного потенціалу промислових підприємств / О. В. Нижник // Сучасні аспекти розвитку світової економіки під впливом глобалізації : зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22–23 травня 2015 р.). – Одеса : ЦЕДР, 2015. – С. 64–66 (0,1 друк. арк.).

28. Нижник О. В. Ендогенні та екзогенні чинники виникнення ризиків у процесах формування конкурентного потенціалу підприємства / О. В. Нижник // Економіка в сучасних умовах: стан, проблеми та пошук шляхів їх подолання : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 26–27 червня 2015 р.) / ГО «ЛЕФ». – Львів : ЛЕФ, 2015. – Ч. 1. – С. 124–126 (0,2 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Нижник О. В. Формування та підвищення конкурентного потенціалу в системі ризик-менеджменту промислових підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України. – Тернопіль, 2018.

Розроблено теоретико-методичні основи побудови структури системи управління, яка включає підсистеми формування, оцінки, підвищення конкурентного потенціалу та управління ризиками, що стримують його підвищення. Розвинуто науково-методичний підхід до структуризації конкурентного потенціалу, який включає виробничу, фінансову, трудову, товарно-комерційну і соціальну складові для забезпечення конкурентних переваг підприємства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Виявлено фактори впливу на формування та підвищення їх конкурентного потенціалу.

Запропоновано структуру системи управління конкурентним потенціалом підприємства, її організаційну і функціональну моделі, які побудовані відповідно до прийнятих принципів, включають методи підвищення, важелі впливу, інструменти реалізації та напрям підвищення конкурентного потенціалу.

Розроблено систему моніторингу для постійного контролю ризик-характеристик зміни конкурентного потенціалу та прийняття управлінських рішень з метою управління ризиками, які стримують підвищення конкурентного потенціалу. Запропоновано заходи, що підвищують потенціал з очікуваною ефективністю їх впровадження на машинобудівних підприємствах.

Ключові слова: структура системи управління конкурентним потенціалом, складові потенціалу підприємства, організаційна та функціональна структури, ризик-менеджмент, система моніторингу.

ANNOTATION

Nyzhnyk O. V. Forming and Increasing Competitive Potential of Risk Management System of Industrial Enterprises. – Qualification research paper submitted as manuscript.

The thesis submitted for obtaining Candidate's Degree in Economics, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by kinds of economic activity). – Ternopil Ivan Puluj National Technical University. – Ternopil, 2018.

The research paper outlines theoretical and methodological fundamentals of developing management system structure of an enterprise, which comprises subsystems of forming, assessing and enhancing its competitive potential as well as manages risks which restrain its sustainable development. The author suggests a scientific methodological approach to structuring competitive potential which is to include the following components: production, financial, labour, commodity-commercial and social. The suggested approach is aimed at providing competitive status of an enterprise both on domestic and foreign markets. The author defines factors that positively affect their competitive potential.

Within the framework of the research a structure of competitive potential management system has been elaborated. Its organizational and functional models rely on the generally accepted economic and financial principles. The structure offers methods, a wide range of efficient levers and tools to improve competitive potential of an enterprise.

In order to provide a mechanism of continuous risk factors control and a decision making platform to prevent their negative impact a special monitoring system has been elaborated. The author suggests a set of measures to boost competitive potential of machine-building enterprises. Their implementation is to ensure expected competitive characteristics of an enterprise in long-term perspective.

Key words: structure of competitive potential management system, components of enterprise's potential, organizational and functional structure, risk management, monitoring system.

АННОТАЦИЯ

Нижник О. В. Формирование и повышение конкурентного потенциала в системе риск-менеджмента промышленных предприятий. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя Министерства образования и науки Украины. – Тернополь, 2018.

Разработаны теоретико-методические основы построения структуры системы управления, которая включает подсистемы формирования, оценки, повышения конкурентного потенциала и управления рисками, сдерживающими его повышение. Развита научно-методический подход к структуризации конкурентного потенциала, включающий производственную, финансовую, трудовую, товарно-коммерческую и социальную составляющие для обеспечения конкурентных преимуществ предприятия, как на внутреннем, так и на внешнем рынках.

Осуществлен анализ деятельности отдельных предприятий машиностроения по составляющим конкурентного потенциала. Определены основные проблемы недоиспользованных возможностей и перспективы развития в риск-среде их функционирования. По результатам анализа машиностроительных предприятий выявлены факторы влияния на повышение их конкурентного потенциала.

Предложен порядок расчета показателей, входящих в каждую из составляющих конкурентного потенциала и установлено индикаторные риск-характеристики каждого из них. Описана подсистема управления рисками, сдерживающих повышение потенциала предприятия и предложены меры по нейтрализации негативных рисков.

По результатам анализа машиностроительных предприятий выявлены факторы влияния на формирование и повышение их конкурентного потенциала.

Построено структуру системы управления конкурентным потенциалом, которая включает подсистемы формирования, оценки уровня, повышение конкурентного потенциала и управления рисками, сдерживающих его рост. Данная система управления базируется на определенных принципах, включает ряд методов оценки конкурентного потенциала, рычаги влияния, инструменты и направления его повышения.

Разработаны организационная и функциональная структуры системы управления конкурентным потенциалом предприятия, которые отвечают современным требованиям перехода одной подсистемы в другую.

Механизм внедрения системы управления конкурентным потенциалом включает три этапа, на которых исследуются вопросы способности предприятия конкурировать, обеспеченности доходами и поддержки конкурентного статуса в конкурентной среде.

Разработана система мониторинга для постоянного контроля риск-характеристик изменения конкурентного потенциала и принятия управленческих решений с целью управления рисками, которые сдерживают повышение конкурентного потенциала. Предложены мероприятия, повышающие потенциал с ожидаемой эффективностью их внедрения на машиностроительных предприятиях.

Ключевые слова: структура системы управления конкурентным потенциалом, составляющие потенциала предприятия, организационная и функциональная структура, риск-менеджмент, система мониторинга.

Підписано до друку 10.10.2018. Формат 30×42/4.
Ум. друк. арк. – 0,9. Обл.-вид. арк. – 1,0.
Наклад 100 прим. Зам. № 172/18, 2018

Редакційно-видавничий центр ХНУ.
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1.
Свідцтво про внесення в Державний реєстр,
серія ДК № 4489 від 18.02.2013 р.